

Hajuerottelu ja Nose Work

Hajuerottelukoulutuksen tarkoituksena on opettaa koiralle haju, jonka se tunnistaa ja ilmaisee muiden hajujen joukosta. Koulutus tehdään huolellisesti vaihe kerrallaan, koska tunnistettavat hajut eivät useinkaan ole koiralle luontaisesti mielenkiintoisia. Hajuista tehdään palkitsemisen avulla koiralle mielenkiintoinen ja tavoiteltava. Sen jälkeen etsiminen sekä tunnistaminen ovatkin koiralle hauskaa ja motivoivaa työtä. Palkitseminen tehdään koiralle mieluisalla ruualla. Makupalojen saaminen ei kiihdytä koira (vrt. lelun heittäminen), eikä häiritse sen työskentelyä. Näin työskentelystä saadaan keskittynyttä ja rauhallista.

Harrastuksena hajuerottelu on hyvä tapa aktivoida koira ja se sopii rodusta riippumatta kaikille koirille, joilla nenä pelaa. Erottelu on koiralle raskasta puuhaa ja se käy hyvin myös koiran aktivoinnista ja väsyttämisestä sellaisissakin tilanteissa, kun koira syystä tai toisesta saa rasittua fyysisesti liikaa. Hajuerottelu tarjoaa puuhaa myös iäkkäämmälle koiralle.

Ammattilaiskäytössä koirien nenää eli kirsua hyödynnetään monissa ihmisen työtehtävissä kuten pelastuskoiratyössä, koirat ilmaisevat homeen, huumeita, rahaa, konteissa salakuljetettua tupakkaa, ruumiita, tunnistavat rikollisia, etsivät miinoja ja löytävät palopaikoilta sytytysnesteen.

Hajuaisti on koiran vahvin ja tärkein aisti. Hajun avulla se kommunikoi ja saa tietoa ympäristöstään. Keskipokoisella koiralla on 220 miljoonaa hajusolua, ihmisellä vain 5 miljoonaa. Koira pystyy erottelemaan jopa 2 000 erilaista hajua. Terveen koiran kirsu on kostea. Kosteus on tärkeää, sillä kosteus toimii tarranauhana, joka imaisee itseensä vähäisimmätkin hajumolekyylit. Sieraimien kautta ne kulkeutuvat nenäontelon hajunkäsittelyyn erikoistuneisiin epiteelikudoksiin ja sieltä edelleen aivoihin. Hajuaistista

vastaava koiran aivoalue on huomattavasti monimutkaisempi ja kehittyneempi kuin ihmisen vastaava alue. Koiran ja ihmisen aistimat hajumaailmat ovat hyvin kaukana toisistaan. Toisin kuin ihminen, koira kykenee havaitsemaan äärimmäisen heikkojakin hajuärsykeitä, havaitsemaan lukemattoman määrän hajuja ja erottamaan ne toisistaan sekä painamaan muistiinsa hajuja ja tunnistamaan ne vielä vuosienkin jälkeen.

Hajuerottelu on siitä mukava laji, että tarvikkeet eivät maksa paljoa. Alkuun tarvitaan purkkeja (mieluiten käyttämättömiä, identtisiä lasipurkkeja) vähintään neljä kappaletta, purkkien merkintään tussi/teippiä, sideharsotaitoksia tai vanulappuja, pinsetit, naksutin ja etsittävää hajua. Koiran voi opettaa tunnistamaan minkä tahansa hajun tai jopa useita eri hajuja. Kun koiran kanssa on opittu tekniikka, niin uuden hajun oppiminen käy nopeasti. Opetusvaiheessa kannattaa käyttää voimakkaita hajuja, esimerkiksi teetä (pussit), kahvia tai mausteita (kaneli, neilikka), koska ne on itsekin helppo erottaa harjoituksissa, jos purkit menevät sekaisin.

Hajuerottelukoulutus aloitetaan opettamalla koiralle ensin haluttu ilmaisukäytös eli opetetaan se tekeminen, mitä koira tulee tekemään löytäessään etsittävän hajun. Ilmaisukäytöksenä voi olla esimerkiksi maahan meno, istuminen ja hajun tuijottaminen tai pitkäkestoinen kuonokosketus.

Harjoittelu aloitetaan laittamalla sideharsotuppo hajustumaan vaikkapa kahvipakettiin. Hajustunut tuppo laitetaan pinseteillä tyhjiin lasipurkkiin. Koira opetetaan haistamaan purkkia ja sen jälkeen ilmaisemaan purkki. Kun koira osaa tämän, voidaan lisätä purkkien määrää. Muissa purkeissa voi olla sideharsolappu ilman hajulähdettä. Koira oppii etsimään purkkien joukosta oikean "tuoksuisen" purkin ja ilmaisemaan

sen.

Tämän jälkeen koiralle laitetaan haisteltaviin purkkeihin useita mielenkiintoisia hajuja tai työskentelytilanteessa mahdollisesti haittaavia hajuja (esim. ruoan, riistan, juoksuisen nartun, toisen koiran hajua). Koira opetetaan kaikista muista hajuista piittaamatta ilmaisemaan vain oikeaa hajulähdettä.

Yleistämisvaiheessa koiralle tehdään harjoituksia erilaisilla purkeilla, eri radoilla ja eri tiloissa. Tämän jälkeen voidaan siirtyä etsintätreeneihin. Tehtävässä tarvitaan työpari, joka piilottaa hajulähteet eri paikkoihin niin, ettei koiran ohjaaja tiedä, missä ne ovat. Näin vältetään ohjaajan antamasta pienempiäkin vihjeitä koiralle etsinnän aikana. Etsintätyön onnistumisen kannalta on oleellista, että koira osaa olla omatoiminen, aktiivinen sekä ohjaajastaan riippumaton työskennellessään.

Osaavan ja innostuneen koiran kanssa voi jatkaa ID-tunnistuskurssille, jossa koira opetetaan erottamaan ihmisen ominaishajut toisistaan, jäljestämään lähtöhajun perusteella toisen ihmisen ja ilmaisemaan tietyn ihmisen esineet. Ihmisen yksilöllinen ominaishaju on tarkkuudeltaan verrattavissa dna:han tai sormenjälkeen. Esimerkiksi kaksosten dna-profiili on samanlainen, mutta ominaishajussa on eroa. Tunnistusjälkikoira pystyy jäljestämään kaupunkioloissa säästä tai vuodenajasta riippumatta.

Parhaiten lajin saloihin tutustuu joko kokeneemman henkilön opastuksella tai kaupallisten koirakoulujen kursseilla. Vaikka hajuerottelu tuntuu yksinkertaiselta, niin alkuun on kuitenkin hyvä tietää perusasiat.

Nose Work

Nose Work on uusi laji. K9 Nose Work on vuonna 2008 Yhdysvalloissa kehitetty harrastuslaji koirille. Tarkoituksena

on, että lemmikkikoirat pääsevät oppimaan hajuerottelua helpompaa, kaikille omistajille ja koirille kehitettyä hajutyöskentelyä ja kehittymään siinä. Ruotsiin laji on saapunut muutama vuosi sitten ja kilpailujärjestäjänä toimii Svenska Nose Work Klubben. Laji on rantautunut myös Norjaan. Pohjoismaissa etuliite K9 (lausutaan "keinain" = canine l. koira) on päädytty pudottamaan pois.

Nose Work sopii kaikille koirille ja ohjaajille. Laji ei vaadi koiralta tai ohjaajalta erikoistaitoja, perushallinta on riittävä. Lajin henkeen kuuluu, että lajin tulee olla mukavaa tekemistä ja hauskaa sekä ihmiselle että koiralle. Nose Work on laji, jota on helppo harrastaa omassa kodissa ja aktivoimismenetelmänä se on verraton. Haasteita kaipaava koirakko voi harjoitella tavoitteenaan kokeiden suorittaminen ja kilpaileminen.

Nose Workissa koira opetetaan etsimään ennalta sovittuja hajuja ja löytämään niiden lähde. Jos koira osaa jo hajuerottelun, niin lähtöhajun avulla voi aloittaa etsinnän. Harjoittelun voi myös aloittaa niin, että koira etsii lempinamiaan tai – leluaan. Koira etenee itsenäisesti sinne minne nenä vie. Kun namin tai lelun etsiminen sujuu, laitetaan niiden lisäksi piiloon hajua. Vähitellen jätetään nimi tai lelu pois ja palkkion antaa ohjaaja. Harjoituksia tehdään erilaisissa ympäristöissä ja harjoituksissa edetään koiran oppimisen tahdissa.

Nose Work kokeet suoritetaan neljässä erilaisessa osiossa, joita ovat laatikkoetsintä, sisätilaetsintä, ulkoetsintä ja ajoneuvoetsintä. Luokkien vaativuus kasvaa etsittävien hajujen

määrän kasvaessa ja piilojen sekä y

Jokaisessa osiossa on maksimiaika, jonka sisällä hajun tulisi löytyä. Virhepisteitä saa esimerkiksi, jos koira vahingoittaa etsinnässä esineitä, virtsaa rata-alueelle tai jos omistaja käyttää epäasiallisia menetelmiä. Koira on pääsääntöisesti kytkettynä. Myös etsintäaika ratkaisee ja nopeus on valttia, mikäli mielii kokeita voittaa.

Ensimmäisessä luokassa etsittävänä hajuna on eukalyptus, toisessa luokassa eukalyptus ja laakerinlehti, kolmannessa eukalyptus, laakerinlehti ja laventeli .

Koirakko voi osallistua kokeeseen, kun koira on suorittanut hajutestin. Esimerkiksi 1-luokan hajutestissä koiran tulee löytää eukalyptuksen haju 12 laatikon joukosta. Hajutestejä järjestetään ympäri Suomen yhdistyksen kouluttamien testaajien toimesta, paikallisen järjestäjän tuella.

Eliittiluokka järjestetään kutsukilpailuina niille, jotka ovat kolmasti suorittaneet 3-luokan. Hajuina ovat 3-luokan hajut, eikä sääntöjä ole. Tässä kilpailuluokassa tähdätään työkoiran tarkkuuteen, tehokkuuteen ja hallittavuuteen, missä tahansa olosuhteissa.

Eteeriset öljyt käyvät huonosti Nose Work – lajiin niiden voimakkaan aromin vuoksi. Sekä harjoituksissa että kokeissa käytetään erikoisuutoksia – hydrolaatteja.

Lisää tietoa netistä täältä (mm. lajin säännöt, tietoa kouluttajista ja täältä voi tilata hydrolaatteja).

Kerhon yhdyshenkilönä sekä hajuerottelussa että Nose Workissa toimii Merja Pehkonen. Merja on aloittanut Väiski-cairnin kanssa hajuerottelun treenaamisen koirakoulussa syksyllä 2013 ja Nose Work-harjoittelun 2015. Hajuerottelun alkeiskurssilla opeteltiin teen hajun tunnistaminen ja ilmaiseminen. Jatkokurssilla lisättiin häiriöhajuja joukkoon. Vuoden 2014 alussa Väiski ja Merja pääsivät neljän koirakon hajutyön ja jäljestämisen valmennusryhmään, joka on treenannut kerran viikossa koko kevään ajan. Väiskin hajulähde vaihtui rahaan. Loppukevään 2014 koirakko harjoitteli metsässä erilaisilla jäljillä (ihmisen ja koiran haju, veri, keksi). Hajuerottelu ja Nose Work ovat olleet ohjaajalle ja Väiskille mieluisia lajeja. Puuhakas cairni on aika rauhallinen aktiviteetin jälkeen.

Merja rohkaisee kaikkia kiinnostuneita olemaan tarvittaessa yhteydessä.

Merjan yhteystiedot: p. 040- 532 9686 (arki-iltaisin ja viikonloppuisin) tai merja.pehkonen(at)welho.com.